

Politik Bilim

TÜBİTAK'ın özerkliği (3)

Aykut Göker

TÜBİTAK'la karşılaştırılabilir on birinci örneğimiz, Norveç'in araştırma stratejisinin geliştirilip uygulanmasında yaşamsal bir rol oynayan **Norveç Araştırma Konseyi**. Bütün araştırma ve inovasyon alanlarını kucaklayan ve finansmanını sağlayan Konsey, Hükûmet'e de danışmanlık yapıyor; ayrıca, araştırma enstitüleri, bakanlıklar, sanayi çevreleri, diğer kamu ve finansman kuruluşları ve araştırma sonuçlarından yararlananlar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesine çalışıyor. 'Bilim', 'stratejik öncelikler' ve 'inovasyon'la ilgili üç bölümden oluşan Konsey'in ulusal düzeyde izleyeceği strateji ve politikadan sorumlu bir 'Yürütme Kurulu' var. Yedi üye ve iki muhassas üyeden oluşan Kurul'un başkan ve üyeleri Kral tarafından atanıyor. Kurula, her biri, Konsey'in bir bölümünü temsil eden üç 'Araştırma Kurulu' danışmanlık yapıyor.

İSVEÇ'TE "SEÇİCİ KOMİTE"

On ikinci örneğimiz, **İsveç Araştırma Konseyi**. Eğitim ve Bilim Bakanlığı'na bağlı Konsey'in üç ana sorumluluk alanı var: Araştırma için finansman sağlamak, ulusal araştırma politikasını belirlemek ve bilim alanında iletişimi sağlamak. Konsey, aslında, Toplumsal ve Beşerî Bilimler Konseyi, Sağlık Bilimleri Konseyi, Doğa ve Mühendislik Bilimleri Konseyi olmak üzere üç 'Bilim Konseyi'nden ve Bilim Eğitimi Komitesi ile Araştırma Altyapısı Komitesi'nden oluşuyor. İsveç Araştırma Konseyi'nin genel strateji ve politikası bir Kurul'ca belirleniyor. Parlamento ve Hükûmet tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda Konsey'i yönlendirmek de Kurul'un sorumlulukları arasında. Söz konusu Kurul, Bilim Konseyleri ve Komiteler'de aktif araştırmacılar çoğunluğu oluşturuyor. **Kurul ve Bilim Konseyi üyelerinin çoğu, üniversite ve kolejlerdeki araştırmacı ve öğretmenlerce seçilen bir 'seçici komite' tarafından belirleniyor**; bazı üyeler ve Kurul Başkanı da Hükûmet'çe atanıyor.

BİRLEŞİK KRALLIK VE ABD'DE ATAMA; AMA...

On üçüncü örneğimiz, Birleşik Krallık'tan **Mühendislik ve Fizik Bilimleri Araştırma Konseyi (EPSRC)**. EPSRC, finansmanını devletin karşıladığı yedi 'Araştırma Konseyi'nden biri. Hiçbir bakanlığa bağlı olmayan bir kamu kurumu niteliğindeki EPSRC, farklı bilim dallarındaki diğer Araştırma Konseyleri ile ortak çalışıyor. Mühendislik ve fizik bilimlerindeki araştırma ve eğitim faaliyetlerinin finansmanından sorumlu olan EPSRC, kullandığı kaynağı Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın Bilim ve Teknoloji Ofisi kanalıyla sağlıyor. 300 kişi çalıştıran EPSRC, desteklediği faaliyetlere yılda yaklaşık 500 milyon Sterlin yatırım yapıyor. Program önceliklerinin belirlenmesi ve kaynakların verimli kullanılmasında iki bağımsız organ (üyeleri daha çok akademik kesimden gelen Teknik Fırsatlar Paneli ile EPSRC'nin finansmanını sağladığı faaliyetlerden yararlananları temsil eden Kullanıcılar Paneli) Konsey'e danışmanlık yapıyor. Konsey'in politikası, öncelikleri ve stratejisinin belirlenmesinden sorumlu bir üst karar organı var. Üyeleri Ticaret ve Sanayi Bakanı'nca atanıyor; ama, akademi ve sanayi kesimlerinden gelen bu üyelerde aranacak nitelikler, uyacakları ilkeler, örneğin, **siyasetle olan ilişkilerinin sınırları**, ilgili mevzuatta ayrıntılı olarak tanımlanmış durumda.

Son örneğimiz ABD'den **Ulusal Bilim Vakfı (NSF)**. "Bilimde ilerlemeyi teşvik etmek, ulusal sağlık, zenginlik ve refâhı geliştirmek ve ulusal savunmayı güvence altına almak..." için, 1950'de Kongre tarafından, **bağımsız** bir federal ajans olarak kurulan NSF'in yıllık bütçesi 5,5 milyar Dolar. Amerikan kolej ve üniversitelerinde yürütülen ve bütünüyle federal bütçeden desteklenen temel araştırmaların %20'sinin finansmanını NSF sağlıyor. Her yıl

yaklaşık 10.000 yeni araştırmaya destek (hibe) veriyor. Desteklediği araştırmacılar son 30 yılda 160'tan çok Nobel Ödülü aldılar. NSF'te 150'si araştırma enstitülerinden geçici görevle gelen bilim adamı, yaklaşık 1200'ü meslek elemanı olmak üzere 1700 kişi çalışıyor. Vakfın genel politikası, yılda altı kez toplanan, 24 üyeli Ulusal Bilim Kurulu'nca belirleniyor. Program geliştirme ve yönetme, proje değerlendirme, plânlama ve bütçe sorumluluğunu NSF Direktörü taşıyor. Kurul üyeleri ve NSF Direktörü Birleşik Devletler Başkanı'nca atanıyor; ama, atamalar Senato onayından geçiyor.

Örnekleri çoğaltmak mümkün. Ama, bu kadarı bile, TÜBİTAK benzeri kuruluşların ortak özellikleri konusunda bir fikir verecektir. İki hafta sonra bu özellikler üzerinde duracağım.

<http://www.inovasyon.org>

CBTD. 25 Haziran 2005